

POM Antwerpen

INSPIRATIE
VOOR DUURZAAM
ONDERNEMERSCHAP

Ondernemers willen vooruit op de duurzame weg. Als POM-experten investeren we daar al onze tijd, energie, kennis en middelen in. Hoe we dat concreet doen? Ontdek het in dit boekje.

01

Hoe we meer ruimte om te ondernemen creëren.

GIS-deskundige Sophie Meurrens brengt kansen in kaart. PAGINA 4

03

Hoe we de energietransitie versnellen. Peter Verboven over de energiegemeenschap in Terbekehof. PAGINA 18

02

Hoe we bedrijventerreinen verduurzamen. Gesprek met ondernemer Jurgen De Witte. PAGINA 10

04

Hoe we bedrijventerreinen ontwikkelen met oog voor de natuur. Op stap met conservator Dirk Meersman. PAGINA 24

05

Hoe we innovatie stimuleren. Interview met Bionotus-oprichters Johan Van Daele en Pieter Annaert. PAGINA 32

07

Hoe we bedrijven weerbaar maken tegen een veranderend klimaat. Maarten Debusschere over wateruitdagingen in de Mechelse Groenteregio. PAGINA 48

06

Hoe we creatief ondernemerschap versterken. Inge Nuyens over ANTWERP. POWERED BY CREATIVES. PAGINA 38

08

Hoe we de talentkloof helpen dichten. De chemie van We Are Chemistry volgens HR Director Bert Laurier. PAGINA 54

EN VERDER

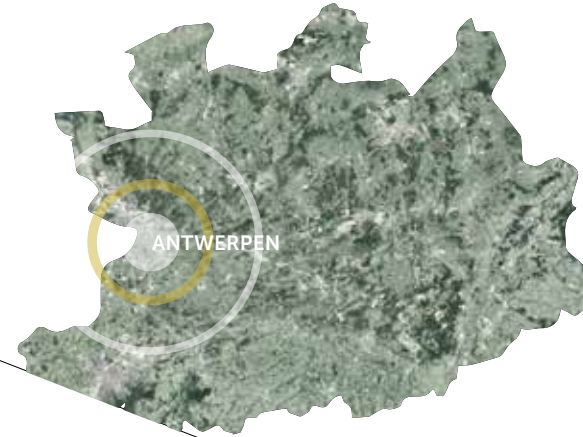
POM met de P van pionieren PAGINA 16
POM in een notendop PAGINA 30
POM over de uitdagingen van morgen PAGINA 44

01

Ruimte om te ondernemen

HOE DE BENUTTINGSGRAAD VAN BEDRIJVENTERREINEN OPTIMALISEREN?

51° 19' 94" ZB 4° 41' 06" OL

PROJECT

'GIS-matige voorbereiding activeringspotentieel niet-beheerde bedrijventerreinen' is een studie in opdracht van VLAIO om het ruimtegebruik op bedrijventerreinen in kaart te brengen en te verbeteren.

AANPAK

Via GIS-analyse analyseerden we het ruimtegebruik en de benuttingsgraad op bedrijventerreinen en formuleerden we aanbevelingen om ruimtewinst te realiseren.

OBJECTIEF

In overleg met lokale besturen, intercommunales en alle betrokken actoren willen we het ontwikkelingspotentieel van bedrijventerreinen maximaal benutten.

Met onze nieuwe tool brengen we het ontwikkelingspotentieel van bedrijventerreinen in kaart om het ruimtegebruik te optimaliseren

SOPHIE MEURENS, POM ANTWERPEN

De ruimte voor economische activiteit in onze provincie is zo goed als volledig benut. POM denkt verder en wil meer doen met dezelfde ruimte. Maar hoe pak je zoiets aan? Alles begint met de juiste data, stelt Sophie Meurens, GIS-deskundige bij POM.

Sophie Meurens, GIS-deskundige bij POM Antwerpen

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen schrijft voor dat tegen 2040 geen nieuwe open ruimte mag worden aangesneden, ook niet om bedrijven te huisvesten. Sophie Meurens verklaart: "In de meest verstedelijkte delen van Vlaanderen, en zeker in de provincie Antwerpen, is de ruimte voor economische activiteit al zo goed als volledig in beslag genomen. Een beter beheer van de al ingenomen ruimte dringt zich dus op." ▷

BENUTTINGSGRAAD INVENTARISEREN EN VERBETEREN

Het project 'GIS-matige voorbereiding activeringspotentieel niet-beheerde bedrijven-terreinen' is een studie die VLAIO toevertrouwd aan de vijf Vlaamse POM's. Het doel? De benuttingsgraad van bedrijventerreinen inventariseren en verbeteren. Voor POM Antwerpen

Met ruimte moeten we zuinig omspringen. In plaats van bedrijventerreinen uit te breiden, moeten we ze slimmer benutten en herorganiseren

beet Sophie zich in de materie vast. "Het onderzoek liep van december 2018 tot april 2021 en spitste zich toe op niet-beheerde bedrijventerreinen van meer dan

5 ha. Daar liggen vermoedelijk de meeste ruimtewinsten. De ambitie is om er te komen tot een optimaal beheer."

TOP 10 VAN TERREINEN MET POTENTIEEL

In onze provincie gaat het om 234 terreinen. Daarop zijn verschillende analyses uitgevoerd. "Aan de hand van de graad van leegstand, de onbenutte oppervlakte, de footprint van de gebouwen en de bezettingsgraad kwamen we tot een rangschikking van terreinen volgens potentiële ruimtewinst. Daaruit volgde een top 10 van terreinen met het grootste activeringspotentieel."

KNELPUNTEN EN KANSEN IN KAART GEBRACHT

Daarna ontwikkelde Sophie een methodiek om de knelpunten en kansen van elk bedrijven-

terrein in kaart te brengen. "Die knelpunten- en kansen-analyse combineerden we met een terreinbezoek door onze experts. Tot slot formuleerden we aanbevelingen voor herontwikkeling: hoe kunnen we de ruimte efficiënter invullen en herorganiseren? Hoe werken we knelpunten weg? Wie kan het terrein beheren? Zijn er lacunes in de wetgeving? Welke maatregelen dragen bij aan ruimtewinst?..." De problematieken zijn heel divers, zo stelde ze vast. "Ze aanpakken, is maatwerk. POM kan zeker en vast helpen om er werk van te maken."

RUIMTEWINST BOEKEN

"Dankzij deze studie kunnen mijn collega's de prospectie naar mogelijke (her)ontwikkelingsprojecten gestructureerd aanpakken en kunnen we een activeringsbeleid opzetten voor de niet-beheerde, on- of onderbenutte bedrijfssites waar de meeste ruimtewinsten te boeken zijn. We zetten alles op alles om aan de toekomstige vraag naar bedrijfshuisvesting te voldoen." □

OF HOE POM
ANTWERPEN

meer ruimte

om te

ondernemen

creëert

SINT-KATELIJNE-WAVER

51° 05' 79" ZB 4° 50' 07" OL

IN HET KORT

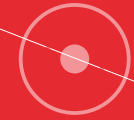
POM stoomt bedrijventerreinen klaar voor de toekomst door ze duurzaam in te richten. Veiling Zuid ligt naast groente- en fruitveiling BelOrta en verwelkomt bedrijven uit de agro-industrie.

AANPAK

Samenwerking is het sleutelwoord om tot verduurzaming te komen. POM trekt mee aan de kar, participeert in het parkmanagement en zet duurzame projecten op.

PARTNERS

POM werkt samen met de betrokken ondernemingen op het bedrijventerrein en met de gemeente.

02

Bedrijventerreinen verduurzamen

HOE ZETTEN WE DE STAP
VAN THEORIE NAAR
PRAKTIJK?

Bedrijven trekken steeds meer de duurzame kaart om competitief te blijven

JURGEN DE WITTE, GROUP ADW

Bedrijventerreinen verduurzamen is een kwestie van maatwerk. Want het ene bedrijventerrein is het andere niet. Neem nu Veiling Zuid in Sint-Katelijne-Waver. Hoe vult POM daar haar rol in? Hoe verduurzaamt ze het terrein en vult ze de schaarse ruimte efficiënt in? Een gesprek met Jurgen De Witte, CEO van Group ADW.

POM startte met de ontwikkeling van bedrijventerrein Veiling Zuid in 2020. Het terrein ligt vlak bij de groente- en fruitveiling BelOrta en richt zich op bedrijven uit de agro-industrie. Van bij de start nam POM maatregelen om de site duurzaam te ontwikkelen. Zo hebben de bedrijven toegang tot een gemeenschappelijke water- en groenbuffer van 8,5 ha en kunnen ze aansluiten op een koudenet zodat ze hun groenten en fruit energiezuinig kunnen koelen. Alle bedrijven zijn geclusterd rond een centrale weg en er is een prima ontsluiting richting autosnelwegen, haven en luchthaven. Laadpalen zetten in op elektrisch rijden. Op termijn wil de site evolueren naar een energiegemeenschap. Nu al is voorzien in groene energie via zonnepanelen en slimme oplossingen zoals fietspaden met led-bewegingssensoren. ▷

Jurgen De Witte,
CEO bij
Group ADW

SAMEN ZOEKEN NAAR OPLOSSINGEN

Duurzaamheid staat ook bij groenten- en fruitspecialist Group ADW hoog op de agenda. De groep telt 28 filialen, waaronder verpakkingsbedrijf Starpack dat gevestigd is op Veiling Zuid. Jurgen De Witte, CEO: "Starpack is een complete dienstverlener in verpakking, opslag, rijping en distributie van groenten en fruit. Dicht bij de grootste groente- en fruitveiling van Europa, qua

Nieuwe bedrijven vragen we een mobiliteitstoets op te maken. Een aansporing om in te zetten op duurzaam woon-werkverkeer

locatie kan dat niet beter." Het clusteren van bedrijven die tot dezelfde sector behoren op één terrein is een goed voorbeeld van

ruimtelijke optimalisatie, onderstreept Jurgen. "Op die manier zijn ze ook meer geneigd om de handen in elkaar te slaan om naar gemeenschappelijke oplossingen te zoeken."

VZW AGROPARK

Om dat proces te faciliteren, werd in 2020 de vzw Agropark opgericht. Hierin zijn alle bedrijven die gevestigd zijn op het bedrijventerrein, de gemeente Sint-Katelijne-Waver en POM vertegenwoordigd. Jurgen De Witte is voorzitter. "Het eerste doel van de parkmanagementvereniging is het beheer en onderhoud van de site te verzekeren, van groenonderhoud tot afvalophaling. We bekijken ook hoe we extra kansen tot verduurzaming kunnen benutten. Nieuwe bedrijven vragen we een mobiliteitstoets op te maken. Zo worden ze aangespoord om in te

zetten op duurzaam woon-werkverkeer."

POSITIEVE IMPACT

Zijn rol als voorzitter ziet Jurgen als een kans om bedrijven te helpen duurzame keuzes te maken. "Inzetten op duurzaamheid heeft een grote impact. Ik zie dat ook in onze eigen bedrijven. Wij investeren al zeer lang in zonnepanelen, warmterecuperatie, elektrisch rijden, het bannen van plastic uit verpakkingen ... Als ondernemer ben ik me bewust van mijn verantwoordelijkheid. Dat ik die visie kan doortrekken naar een hele site, door die zo ecologisch mogelijk te bouwen en te beheren, is een manier om meer positieve impact te creëren."

OOG VOOR DE BUURT

Veiling Zuid heeft ook oog voor de vragen en aandachtspunten van de omwonenden. Jurgen: "POM investeerde in een geluidbuffer en 3D-geluidmodel. Een gespecialiseerde firma voerde geluidmetingen uit op verschillende momenten en plekken. We blijven dit nauw opvolgen en zijn voorstander van structureel overleg met de bewoners." □

OF HOE POM
ANTWERPEN

**bedrijven-
terreinen**

duurzaam en

toekomstgericht

ontwikkelt

Met de P van Pionier

In 2005 werd de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM) Antwerpen opgericht. In bijna 20 jaar hebben we heel wat ervaring en expertise opgebouwd. Ontdek enkele mijlpalen en successen die we de afgelopen jaren hebben bereikt.

EERSTE BEDRIJVENTERREIN MET LUCHTZUIVEREND BETON

POM kiest resoluut voor de duurzame weg. Als eerste bedrijventerrein krijgt Duwijckpark (Lier) in 2006 een luchtzuiverende toplaag van titaandioxide dat onder invloed van zonlicht CO₂ uit de lucht haalt.

EERSTE PARKMANAGEMENT-VERENIGING EN ENERGIE-GEMEENSCHAP

Willebroek Noord, Puurs en Duwijckpark (Lier) zijn in 2006 de eerste bedrijventerreinen die beheerd worden door een parkmanagementvereniging. Duwijckpark in Lier groeit uit tot een gemeenschap waar energie, kinderopvang, afvalophaling, parkings, vergader-ruimtes en groen gedeeld worden. Op Terbekehof in Wilrijk is in 2023 de eerste energiegemeenschap van bedrijven en buurtbewoners opgericht.

EERSTE BROWNFIELD-CONVENANT

Op 6 juni 2009 gaat het licht op groen voor één van de eerste door de Vlaamse regering goedgekeurde brownfieldconvenanten in de provincie Antwerpen voor de herontwikkeling van bedrijventerrein Willebroek Noord. Het doel? De ruimte voor economische activiteiten optimaal benutten.

CLUSTERING EN KRUISBESTUIVING OP ÉÉN SITE

Veiling Zuid in Sint-Katelijne-Waver is in 2018 het eerste bedrijventerrein dat ondernemingen uit de agro- en voedingssector op één site clustert. Alle bedrijven liggen op een boogscheut van elkaar en van veiling BelOrta. In 2016 opent incubator Darwin op het Wetenschapspark UAntwerpen in Niel. Hier krijgen innovatieve, onderzoeksgedreven start-ups en groei-bedrijven in health & environment alle kansen om te groeien.

NOG MEER OOG VOOR NATUUR

Met ecologische corridors in Niel (2010), Sint-Katelijne-Waver (2018) en Rumst (2022) beschermen we de fauna in en rond bedrijventerreinen. Otters, bevers, dassen, egels, muizen, amfibieën en vele andere soorten kunnen weer veilig op pad.

51° 15' 63" ZB 4° 37' 26" OL

PROJECT

In maart 2023 ging in bedrijvzone Terbekehof in Wilrijk de eerste energie-gemeenschap op een bedrijventerrein in ons land van start.

OBJECTIEF

Bedrijven wekken samen groene stroom op en verdelen die onder elkaar. Een belangrijke stap in de transitie naar een duurzame industrie.

PARTNERS

POM effende het pad voor deze primeur samen met de lokale bedrijvenvereniging 'Handel en Industrie Werkt' en met Peter Verboven van Transition Stories en Sophie Dupont van het studie bureau Sweco.

03

Inzetten op groene energie

HOE MAAK JE VAN EEN
ENERGIEGEMEENSCHAP
EEN SUCCES?

Energiegemeenschappen zorgen voor winst voor het klimaat en financiële winst voor bedrijven

PETER VERBOVEN, TRANSITION STORIES

In maart 2023 ging in bedrijvenzone Terbekehof in Wilrijk de eerste bedrijvenenergiegemeenschap van ons land van start. POM Antwerpen effende mee het terrein voor deze primeur. We spraken met energiemanager Peter Verboven die van groene energie delen zijn dada heeft gemaakt.

Op bedrijventerrein Terbekehof in Wilrijk is de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in nieuwe wegen, riolen en een warmtenet. De oprichting van een energiegemeenschap is de volgende stap naar een duurzamere site. POM sloeg hiervoor de handen in elkaar met de lokale bedrijvenvereniging Handel en Industrie Werkt (HIW), Sweco en met Peter Verboven van Transition Stories, een bedrijf dat lokale trajecten inzake energietransitie ontzorgt.

Peter Verboven, partner bij Transition Stories. Samen met Sophie Dupont, Daan Ongkowitzo (Sweco) en Martine De Brucker (HIW)

SUCCESVOLLE BUSINESSCASE

Peter Verboven van Transition Stories is een grote voorstander van het concept energie delen. In een hernieuwbare energiegemeenschap verenigen zich afnemers die zelf groene stroom opwekken, verbruiken, opslaan en onder

elkaar delen. In Terbekehof gaat het om zonne-energie. Peter Verboven: “We starten kleinschalig met een viertal bedrijven maar op termijn willen we uitbreiden.”

KLIMAATDOELEN HALEN

Dat er vanuit de bedrijfswereld interesse is, merkt Peter nu al. “Door in te stappen in een energiegemeenschap kunnen bedrijven hun klimaatimpact verminderen. Bovendien levert het een financieel voordeel op. En het allerbelangrijkste: het spoort bedrijven aan om meer in te zetten op hernieuwbare energie. Waar ze vroeger enkel keken naar het eigen verbruik, investeren ze nu in functie van het gezamenlijk verbruik. Het aandeel hernieuwbare energie zal daardoor sterk toenemen.”

R-ACES

“Voor een succesvolle energiegemeenschap heb je drie zaken nodig: een sterke bedrijventerrein-

vereniging, voldoende vraag naar én aanbod van hernieuwbare energie”, stelt Peter. Die factoren zijn in Terbeke-

hof allemaal aanwezig. Bovendien is er een restwarmtenet, een belangrijke factor in de verduurzaming van het terrein. “In het Europees gesubsidieerde Horizon 2020-project R-ACES ontwikkelden we een handige quickscan om na te gaan of er op een terrein potentieel aanwezig is om een energiegemeenschap op te richten. Dat project is uitgemond in de oprichting van de

energiegemeenschap in Terbekehof.”

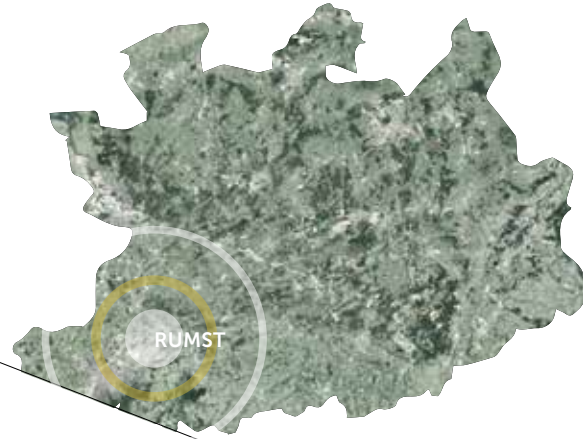
BOTTOM-UPBEWEGING

Aangepaste regelgeving, een goed juridisch kader en stevige procesondersteuning zijn noodzakelijk om een energiegemeenschap van de grond te krijgen. “De voorbije twee jaar is daar samen met POM en advies- en ingenieursbureau Sweco hard aan gewerkt.” Peter is ervan overtuigd dat de energietransitie zich sneller, effectiever en efficiënter kan en moet doorzetten. “Een bedrijventerrein is dé plek om dat voor elkaar te krijgen, want daar ligt het grote potentieel. Overigens kunnen in een energiegemeenschap verschillende soorten energie-infrastructuren aan bod komen. Naast zonnepanelen, ook windmolens en warmte-energie.” Of de inwoners uit de buurt kunnen deelnemen aan de energiegemeenschap? Peter: “Op termijn is dat zeker mogelijk. Een bedrijventerrein als Terbekehof is een knooppunt van energiestromen in en voor de omgeving. Voor de omwonenden maar ook voor bedrijven aan de overkant van de A12 kan deelnemen zeer voordelig zijn.” □

Een energiebeheersysteem stemt vraag en aanbod optimaal op elkaar af zodat het rendement voor de deelnemende bedrijven maximaal is

OF HOE POM
ANTWERPEN

**de energie-
transitie
versnelt**

51° 08' 11" ZB 4° 41' 77" OL

PROJECT

Natuurgebied Kleiputten Terhagen grenst aan het bedrijventerrein Catenberg-Stuyvenberg. POM herontwikkelt en herwaardeert het bedrijventerrein met oog voor de natuur.

OBJECTIEF

Bedrijventerreinen verduurzamen en waardevolle natuur in ere herstellen.

PARTNERS

In samenwerking met het gemeentebestuur van Rumst, Pidpa, ANB, Vlaio en de bedrijven Wienerberger en Kerkstoel, investeerde POM in de aanleg van een rotonde en ecotunnel.

04

Van ecologie tot economie

HOE KUNNEN NATUUR
EN ECONOMIE HAND IN
HAND GAAN?

De ecotunnel zal een belangrijke rol spelen bij de herintroductie van beschermde diersoorten

DIRK MEERSMAN, NATUURPUNT

Inzetten op verbinding. Dat is zowat de rode draad in elk POM-project. Meestal gaat het dan om verbinding tussen bedrijven. Of tussen bedrijven en overheden. Of tussen bedrijven en buurtbewoners. Soms gaat het om verbinding tussen een rivier en een natuurgebied, zoals in bedrijventerrein Catenberg-Stuyvenberg. Dirk Meersman, conservator van het natuurgebied Kleiputten Terhagen, leidt ons rond.

Kleiputten Terhagen is een natuurdomein van 36 ha dat grenst aan het bedrijventerrein Catenberg-Stuyvenberg. POM verwierf het volledige gebied in 2016 en zorgde ervoor dat het gebied in beheer kwam van Natuurpunt. Als een goede huisvader waakt POM over de kmo-zone. Net zoals Natuurpunt dat doet over het natuurgebied.

Dirk Meersman, conservator van het natuurgebied Kleiputten Terhagen

VEILIGE HAVEN

"Het natuurgebied Kleiputten Terhagen is een voormalige kleigroeve die zich vulde met water"

en omgeven is door moerasbos in het zuiden en schraal terrein in het noorden”, licht Dirk Meersman toe. “In het zuiden gedijen mooie orchideeënsoorten. Roofvogels, zoals buizerds, spechten en hagedissen voelen er zich thuis. Het noordelijk deel trekt elk jaar een grote kolonie oeverzwaluwen, de derde grootste van Vlaanderen met 200 broedpaartjes. Het is ook de favoriete plek van Europees beschermde soorten zoals de rugstreeppad en de kam-salamander. Het gebied is ondertussen erkend als natuurreservaat. Slechts een klein gedeelte is toegankelijk voor het publiek, waardoor heel wat soorten hier een veilige haven vinden.”

OPSTEKER VOOR DE LOKALE BIODIVERSITEIT

Maar dat was niet het geval voor bevers, otters en andere soorten die afhankelijk zijn van water. Tussen het natuurgebied en de nabijgelegen Rupel liggen immers huizen en industrie. Dirk:

**Economie en ecologie
lijnrecht tegenover elkaar?
Niet als je goede buren bent**

“POM zorgde voor de aanleg van een ecotunnel die de rivier met de Kleiputten

verbindt, zodat de dieren zich veilig kunnen verplaatsen. Het gaat om een open natuurverbinding van 30 meter breed en iets minder dan een kilometer lang. Op de taluds zijn poelen, struiken en begroeiing voorzien om amfibieën aan te trekken. De corridor loopt onder de Nieuwstraat door. Daar is ook een rotonde aangelegd als verkeerslus van en naar de E19. Zo passeert er geen zwaar verkeer door de dorpskern.”

LIJM TUSSEN ALLE PARTNERS

Dirk benadrukt dat POM een sleutelrol speelde om het project te realiseren. “Als natuurvereniging hebben we ons altijd zeer betrokken gevoeld. POM is echt de lijm tussen verschillende partijen. Ecologie en economie verzoenen, ligt niet altijd voor de hand. Maar hier in Rumst is mooi werk geleverd. En dat mag je gerust in de verf zetten.” □

OF HOE POM
ANTWERPEN

**bedrijven-
terreinen**

ontwikkelt met

oog voor mens

en dier

In een notendop

Hoe versterkt POM de Antwerpse economie?
 Hoe proberen we een *compagnon de route* te zijn voor Antwerpse bedrijven?
 De cijfers spreken voor zich.

Dat is het aantal m² bedrijfsruimte dat POM in Wetenschapspark UAntwerpen (Niel) beheert en ontwikkelt. De infrastructuur omvat kantoren, labo's en demoruimtes voor innovatieve, onderzoeksgedreven ondernemingen in health & environment.

16.400

17,06%

In 2021 kwamen er 20.477 nieuwe bedrijven bij in de provincie Antwerpen. Dat is 17,06% van het totaal aantal starters in België. Starters gedijen goed in Antwerpse grond: ze hebben de hoogste overlevingsgraad op vijf jaar: 85,74%.

30

Bij POM staan 30 experts tot uw dienst. Van ingenieurs tot juristen. Van GIS-specialisten tot deskundigen in bedrijventerreinen, buurtbemiddeling, complexe vergunningsdossiers of Europese projecten. Samen pakken we de economische uitdagingen van de toekomst aan.

+3.000

Zoveel leden telt de community ANTWERP. POWERED BY CREATIVES., het verbindingsplatform voor de creatieve sector waarin POM participeert. Onze andere speerpuntsectoren zijn health & life sciences, glastuinbouw en de agro-industrie.

33

Als publieke ontwikkelaar pakken we het tekort aan kwalitatieve ruimte voor ondernemers aan met nieuwe terreinontwikkelingen en verduurzaming van bedrijventerreinen. We hebben 33 ha uitgeefbare gronden in portefeuille en participeren in 76 projecten.

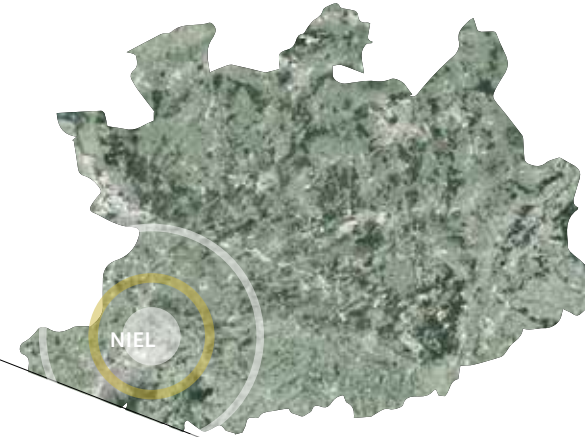

05

Van gezondheidszorg tot omgeving

HOE KENNISDELING EN
INNOVATIE VERSNELLEN?

51° 10' 82" ZB 4° 35' 63" OL

PROJECT

POM Antwerpen beheert en ontwikkelt het Wetenschaps-park Universiteit Antwerpen. Het is de thuishaven van start-ups en innovatieve, onderzoeksgedreven bedrijven in Health en Environment.

OBJECTIEF

Bedrijven, onderzoeksinstituten en universiteiten laten samenwerken, kennisdeling stimuleren en innovatie versnellen.

PARTNERS

Het Wetenschaps-park Universiteit Antwerpen is een partnership tussen POM Antwerpen en Universiteit Antwerpen.

Incubator DARWIN is een inspirerende werkplek en een fijne community om deel van uit te maken

PIETER ANNAERT, BIONOTUS

In 2017 richtten studiegenoten Johan Van Daele en Pieter Annaert bioanalysebedrijf BioNotus op. Een uit de hand gelopen hobby eigenlijk, al is dat een schromelijke onderschatting van de branie waarmee vooruitstrevend onderzoek hier vorm krijgt. De kersverse start-up vestigde zich in het Wetenschapspark UA Antwerpen. Waar anders?

Incubator Darwin in het Wetenschapspark is een bolwerk van innovatieve, onderzoeksgedreven start-ups in Health & Environment. Maar vergis je niet: ondanks alle ernst heeft de omgeving ook iets van een hippe broedplaats. Trendy bar, jonge uitstraling, eigentijdse infrastructuur, open ruimtes, kickertafel, veel licht, inspirerende events. "Ondernemen in een voortreffelijke vorm", glimlacht Johan. BioNotus-oprichters Johan Van Daele en Pieter Annaert leerden elkaar kennen toen ze farmacie studeerden. Daarna gingen ze elk hun eigen weg, maar bleven beste maten. Pieter: "De behoefte aan kwaliteitsvolle bioanalytische ondersteuning in de farmawereld werd steeds groter. Dat was voor ons de aanleiding om BioNotus op te

Johan Van Daele en Pieter Annaert, oprichters en eigenaars van BioNotus

richten. Qua kennis en ervaring zijn Johan en ik complementair. Dat was mooi meegenomen.”

INNOVATIEFABRIEK

Vanwaar de keuze voor het Wetenschapspark? Johan: “We waren op zoek naar een geschikte locatie en de omgeving sprak ons aan. Pieter is verbonden aan de KU Leuven, hier is er een rechtstreekse link met UAntwerpen. Die dubbele verankering is interessant. De afstand tot de

Research saai en nerdy? Hier weerleggen we fijntjes dat cliché

dynamische omgeving met veel innovatieve start-ups in de gezondheidszorg. Het is een inspirerende werkplek en een fijne community om deel van uit te maken. Je kan volop kennis en ervaring uitwisselen. Zo leerden we o.m. eTheRNA kennen, een spin-off die immuuntherapieën ontwikkelt. We waren getriggerd door elkaars visie en aanpak, en nu werken we regelmatig samen.”

DISRUPTIE BEGINT VANBINNEN

BioNotus bestaat uit een klein, flexibel en multi-disciplinair team van bioanalisten en een farmacometrist. Pieter: “Deze combinatie is vrij uniek. We werken ‘fit for purpose’: snel en pasklaar, op maat van de onderzoeksvraag. Als start-up moet je tijd, brains en middelen efficiënt inzetten. Een gelijkaardige drive en spirit ervaar ik op het Wetenschapspark. Heb je een vraag over HR, juridische kwesties, fiscaliteit ... dan hoeft je niet zelf een jdrovende zoektocht aan te vatten. POM helpt

onderzoeks-
wereld is letterlijk
en figuurlijk
klein.” Pieter:
“Incubator
Darwin is een

je meteen verder of brengt je in contact met de juiste expert. Hun insteek is steeds: hoe kunnen we onze inwoners versterken? Welke deuren kunnen we helpen openen? Hoe stimuleren we innovatie en vooruitgang? De netwerken en initiatieven die ze daarvoor opzetten, mikken op kruisbestuiving. Dat opent een wereld aan kansen.”

GROENE OASE

Kantoren, laboruimten, moderne vergaderinfrastructuur, clean-rooms, een auditorium, gezellige bar, uitnodigende receptie, de beste koffie: noem het en je vindt het in het Wetenschapspark. Pieter: “Een onmogelijke opgave voor een klein bedrijf om dat allemaal zelf te organiseren. Terwijl zo’n professionele omkadering je werking en service wel naar een hoger niveau tilt.” “Onderschat ook niet het belang van de groene omgeving”, vult Johan aan. “Wetenschappers staan vaak onder grote druk. Dat je hier zicht hebt op groen en water, is een verademing. Men denkt wel eens dat research saai en nerdy is. Dat het zich afspeelt in een duffe, grijze omgeving. Hier weerleggen we fijntjes dat cliché.” □

OF HOE POM
ANTWERPEN

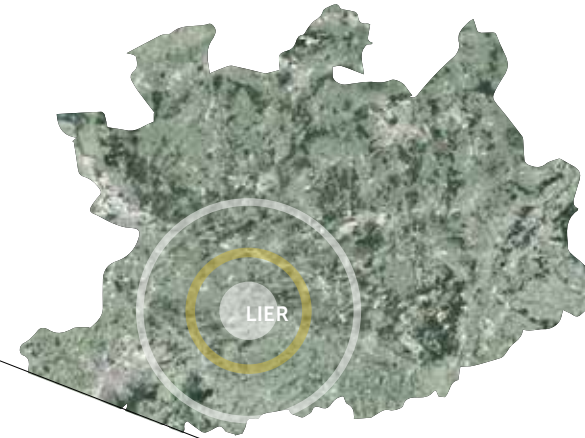
**technologische
en economische
ontwikkeling in
de biotech boost**

06

Van creatie tot innovatie

HOE KAN CREATIEF TALENT
DE INNOVATIEKRACHT VAN
BEDRIJVEN VERSTERKEN?

51° 21' 97" ZB 4° 42' 29" OL

WAT

ANTWERP. POWERED BY CREATIVES. is het verbodingsplatform in de provincie Antwerpen dat samenwerking en kruisbestuiving mogelijk maakt tussen de creatieve branche en andere sectoren.

HOE

We stimuleren cross-sectorale samenwerking en helpen creatieve ondernemers te groeien. Bedrijven op zoek naar creatieve expertise en vernieuwing matchen we met het juiste creatief talent.

VOOR WIE

Onze community staat open voor alle creatieve professionals. Bedrijven uit alle sectoren kunnen een beroep doen op onze diensten en deelnemen aan onze innovatie-trajecten.

Het is nodig om je zekerheden in vraag te stellen. ANTWERP. POWERED BY CREATIVES. is een plek waar dat kan

INGE NUYENS, DOX

Bravoure. Daar ontbreekt het familiebedrijf Dox niet aan. Al bijna 200 jaar ontwikkelt het interieurconcepten die passen bij de identiteit van hun klanten. Hoe brengen we ons verhaal op de juiste manier naar de b2b-markt? Met die vraag trok CEO Inge Nuyens naar ANTWERP. POWERED BY CREATIVES. Of het een match was?

Inge Nuyens is de vijfde generatie aan het hoofd van Dox. Met vernieuwende interieurconcepten en meubelvormen maakte het familiebedrijf uit Lier naam in de onderwijswereld. "Maar hoe vertalen we onze missie, visie en identiteit naar de bedrijfswereld, in de juiste beeldtaal en boodschap? Daar worstelden we mee."

OP ZOEK NAAR DE JUISTE MATCH

Inge klopte aan bij ANTWERP. POWERED BY CREATIVES. "Hun innovatietraject leek ons interessant omdat het ons in contact kon brengen met de juiste creatieve partner. Bovendien is het traject duidelijk afgebakend in tijd en kosten. Als CEO lever je elke dag een strijd met de tijd. ▶

**Inge Nuyens,
CEO bij
interieur-
bedrijf Dox**

En innoveren, dat doe je niet even tussendoor. Zo'n compacte formule leek ons ideaal."

WAARDEVOLLE WISSELWERKING

"In het voortraject stel je je vraagstelling en innovatieuitdaging scherp en kom je tot een heldere briefing. Het APBC-team begeleidt je daarin. Het proces is strak en resultaatgericht.

Het proces bij zo'n innovatietraject is strak en resultaatgericht, maar ook zeer interactief. Het is echt: alle oogkleppen af

Dat helpt om de focus hoog te houden. Je wordt continu gechallenged, wat heel nuttig is om finesse te krijgen in je verhaal en je

eigen kijk te bevragen en te finetunen. Je steekt ook veel op van de andere deelnemers: allemaal ondernemers uit innoverende organisaties die een vernieuwend project of idee op de rails willen krijgen."

EXPERTENBLIK VAN BUITENAF

Het team van ANTWERP. POWERED BY CREATIVES. bracht Inge in contact met zeven creatieve bureaus. En dat bleek een goede match. Elk bureau kreeg de kans om zich voor te stellen. "Het was boeiend om inzicht te krijgen in hun creatieproces en hoe zij als experts met een frisse blik naar ons bedrijf, onze business en uitdagingen kijken. Zij stellen pertinente vragen, benoemen je sterktes en kwetsbaarheden en houden dat als een spiegel voor je. Confronterend, maar zeer nuttig.

Zij trekken je wereld echt open. Onze keuze viel uiteindelijk op innovatiebureau Equals Three, vroeger bekend als Absintt. Zij zaten helemaal op onze golflengte. Na een traject van 24 uur waren we een hoop ideeën rijker en lag er een prachtige aanzet klaar voor een draaiboek naar bedrijven, in lijn met wie wij zijn."

ALLE PUZZELSTUKJES VIELEN OP HUN PLAATS

"Eén van de belangrijkste inzichten die we uit het traject haalden, was dat onze positionering naar bedrijven onderdeel is van een groter merkverhaal en dat we dat niet los van elkaar kunnen zien. Eigenlijk zijn wij al 200 jaar een sterk merk, alleen brengen we dat niet of niet op de juiste manier over. Dat was eerlijk en heerlijk om te horen. We zijn nu bezig met een volledige rebranding en het herwerken van onze campus. Het resultaat van deze denk-oefening mag er absoluut zijn. Kom gerust eens kijken!" □

OF HOE POM
ANTWERPEN

creatief en

innovatief

ondernemerschap

stimuleert

Over de uitdagingen van morgen

In een wereld in volle verandering staan we voor grote uitdagingen. Welke evoluties hebben POM-experts in het vizier? En waar zetten ze straks op in? Senior experts Geert Penneman, Els Kenis en Dirk Cleiren blikken vooruit.

Op zoek naar zuurstof voor bedrijven en ruimte om te ondernemen: het staat met stip op de agenda van POM Antwerpen. "Het tekort aan ruimte voor economische activiteit wordt dé

uitdaging", legt Geert uit.

"In plaats van nieuwe ruimte aan te snijden moeten we inzetten op de herontwikkeling en opwaardering van bestaande bedrijventerreinen met oog voor ruimtelijk rendement."

We moeten nog meer inzetten op ruimtelijk rendement

GEERT PENNEMAN

"Een efficiëntere benutting van de schaarse ruimte kan bijvoorbeeld door in de hoogte te bouwen", vult Els aan. "Of door bedrijven volgens activiteit of sector te clusteren.

Ook op bedrijven-terreinmanagement moeten we blijven inzetten. Door infrastructuur te delen, zoals vergaderruimtes of parkings, doen we meer met minder ruimte."

FUTUREPROOF ONTWIKKELEN

"Goed bedrijventerreinbeheer kan ook een hefboom zijn voor verduurzaming", benadrukt Dirk. "Samen investeren in waterbuffering, vlotte en multimodale bereikbaarheid, hernieuwbare energie, biodiversiteit, circulaire projecten ... brengt schaalvoordelen mee. De investering voor elk bedrijf blijft betaalbaar terwijl de impact vele malen groter is. Als ondernemers inzien dat duurzaamheidsdoelstellingen behalen veel efficiënter kan

Bedrijventerreinen vormen we om tot moderne, ecologische en efficiënte bedrijvenparken

ELS KENIS

door samen te werken met andere bedrijven, zullen ze daar ook meer voor openstaan. En niet vergeten: gezonde en groene werkomgevingen zijn een magneet voor talent. Een troef in tijden van war for talent."

DE VERGUNNINGEN-CARROUSEL

Toch botsen goede initiatieven nog vaak op weerstand. "Vergunningen verkrijgen wordt alsmaar complexer", verklaart Els. "Dat is niet alleen een kwestie van regelgeving. Steeds vaker zijn bijkomende onderzoeken nodig, burgers

GEERT PENNEMAN

Teamleider ondersteuning, project-verantwoordelijke bedrijventerrein Duwijck, Lier, juridisch adviseur

DIRK CLEIREN

Teamleider innovatie, project-verantwoordelijke bedrijventerreinen Rumst, Boom, Willebroek, brownfieldexpert

ELS KENIS

Teamleider ontwikkeling en project-verantwoordelijke Veiling Zuid, Sint-Katelijne-Waver

eisen inspraak, belangenverenigingen dienen claims in, waardoor het proces veel langer duurt.”

Geert: “De overheid moedigt participatie en transparantie aan en dat is oké. Maar de vraag is: hoe vinden we het ideale evenwicht tussen

Door samenwerking en uitwisseling versterken we het economisch weefsel

DIRK CLEIREN

goed bestuur en goed burgerschap? Burgers willen een stem hebben en een antwoord op hun vragen. Tegelijk speelt het ‘not in my backyard’-syndroom. Ze vinden het prima dat bedrijven investeren in windmolens, maar niet in hun achtertuin. De balans vinden tussen projecten realiseren en de omgeving respecteren: een pittige kluit waar POM heel wat expertise en ervaring in heeft opgebouwd.”

ECONOMISCH WEEFSEL VERSTERKEN

Volgens Els, Dirk en Geert worden dialoog, afstemming, samenwerking en uitwisseling tussen bedrijven, lokale besturen en andere actoren nog belangrijker. “POM kan en wil hierin een belangrijke rol spelen”, geeft Els aan. “Door kennis en kunde te delen, door partners samen te brengen en op één lijn te krijgen. Door nieuwe oplossingen te bedenken en in de praktijk te brengen.” Dirk: “En door thema’s hoog op de agenda te zetten en aan de mouwen van beleidsmakers te trekken. Uiteindelijk werken we allemaal aan hetzelfde doel: welzijn en welvaart bevorderen door een goed functionerende economie. We moeten voorkomen dat we in een situatie belanden waarin alles muurvast zit. Zolang we puzzelstukjes kunnen verleggen, kunnen we spelen!” □

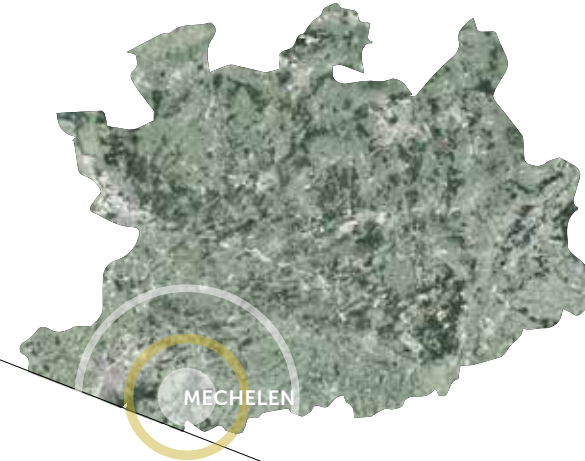

07

Van droogte tot overstromingen

HOE WATERUITDAGINGEN
AANPAKKEN IN DE
GLASTUINBOUW?

51° 07' 78" ZB 4° 52' 73" OL

PROJECT

Water-Land-Schap is een landinrichtingsproject waarin POM op zoek gaat naar slimme oplossingen om de land- en tuinbouw in de Mechelse Groenteregio te wapenen tegen wateroverlast en droogte.

OBJECTIEF

Met de Waterkansenkaarten als instrument starten we demoprojecten op, zoals de aanleg van slimme buffers en drainages. Zo creëren we een klimaatrobuuste glastuinbouw.

PARTNERS

Provincie Antwerpen, het Proefstation voor de Groenteteelt, drinkwatermaatschappij Pidpa, Regionaal Landschap Rivierenland en de gemeenten Putte, Duffel, Sint-Katelijne-Waver, Kontich, Rumst en Lier.

We zetten in op slimme combinaties tussen wateropvang en -gebruik

MAARTEN DEBUSSCHERE, PIDPA

Water is van levensbelang voor mens en natuur, maar de effecten van de klimaatverandering leiden tot steeds grotere waterproblemen. Het project Water-Land-Schap 'Aqualitatieve Mechelse Groenteregio' helpt land- en tuinbouwers om oplossingen te vinden. POM trekt het project en waterbedrijf Pidpa is één van de partners.

De Mechelse Groenteregio is een belangrijke economische regio in Vlaanderen en staat bekend om intensieve glastuinbouwteelt met gespecialiseerde telers. Maarten Debusschere, salesmanager bij drinkwatermaatschappij Pidpa: "Door aanhoudende droogteperiodes moeten land- en tuinbouwers steeds vaker alternatieve manieren zoeken om aan water te geraken. Tegelijk is er een toename van de wateroverlast door langere periodes van overvloedige regenval."

**Maarten
Debusschere,
salesmanager
bij Pidpa**

INNOVATIEVE PILOOTPROJECTEN

Met het project Water-Land-Schap gaat POM samen met partners op zoek naar oplossingen. "We bedenken en ontwikkelen demomaatregelen" ▷

voor en met de land- en tuinbouwers”, legt Maarten uit. “Het gaat om innovatieve pilootprojecten voor het beheersen van wateroverlast en -tekorten. Denk aan slimme drainages, infiltratie en buffers. We betrekken ook andere ondernemingen uit de buurt. Bijvoorbeeld bedrijven met veel dakoppervlakte waar we regenwater kunnen opvangen en naar telers in de buurt leiden.”

WATERKANSENKAARTEN

De verschillende soorten waterstromen, knelpunten, noden en kansen in het gebied werden in kaart gebracht in zogenaamde Waterkansenkarten. “Heel verhelderend. Er kwamen meteen al goede ideeën naar boven”, lacht Maarten. “Een viertal pilootprojecten staan intussen in de steigers. Zoals de aanleg van een captatie- en bufferbekken in de vallei van de IJterbeek om

regenwater en overtollig beekwater op te vangen. In tijden van droogte kunnen telers dat gebruiken,

maar we sturen ook extra water naar de grondwatertafel, wat de kans op verdroging vermindert. Het bekken wordt mooi in het landschap ingepast, zodat het ook van meerwaarde is voor de lokale fauna en flora.”

GEDEELDE MISSIE

In het project zetten partners met uiteenlopende expertises de schouders onder een gedeelde missie. Maarten: “Samen toekomstbestendige

oplossingen bedenken, dat is toch wel uniek. Tegelijk bouwen we aan een kennis- en partnersnetwerk rond klimaatadaptieve maatregelen. POM betreft alle partners en houdt iedereen gemotiveerd. Zelf brengen zij ook heel wat kennis en ervaring in om subsidies aan te trekken, win-wins te realiseren en draagvlak te creëren.”

WEERBAAR TEGEN EEN VERANDEREND KLIMAAT

Elk demoproject mikt op een zo groot mogelijk effect. “Zo onderzoeken we of we drijvende zonnepanelen op een bufferbekken kunnen installeren. Op die manier verdampt het water minder snel en met de opgewekte energie kunnen we de pompen aansturen. Het teveel aan energie kan, net als de restwarmte uit serres, naar bedrijven gestuurd worden die daar nood aan hebben. Om de regio weerbaar te maken tegen een veranderend klimaat, moeten we alles uit de kast halen.” □

Doordat elke partner een andere expertise heeft, bekijken we een probleem vanuit meerdere invalshoeken

OF HOE POM
ANTWERPEN

bedrijven

weerbaar maakt

tegen een

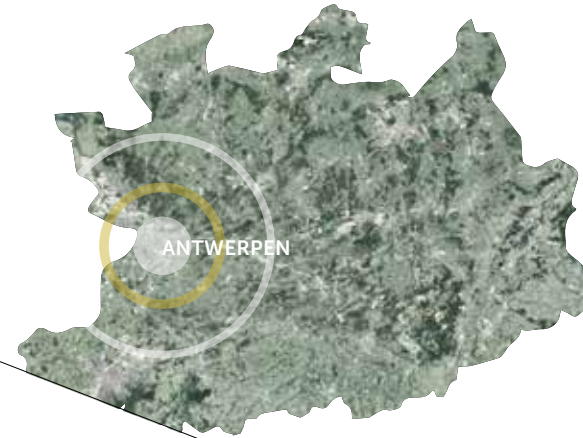
veranderend

klimaat

08

Van vacature tot aanwerving

HOE DE WAR FOR TALENT AANPAKKEN?

51° 18' 71" ZB 4° 43' 57" OL

WAT

We Are Chemistry is het jaarlijkse jobevent in de Antwerpse chemie-, farma- en kunststoffensector. POM Antwerpen is hoofdorganisator en initiatiefnemer.

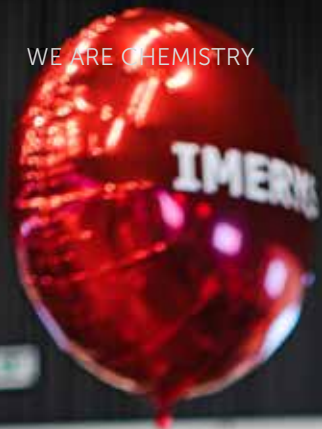
AANPAK

Mensen die dromen van een job in de chemie-, farma- of kunststoffen-sector en bedrijven op zoek naar talent met elkaar in contact brengen.

PARTNERS

Essenscia vlaanderen trekt samen met POM aan de kar.

‘We Are Chemistry is een uitgelezen kans om ons bedrijf op de kaart te zetten en nieuw talent te vinden

BERT LAURIER, IMERYS

Het talent van meer dan 400 studenten en werkzoekenden koppelen aan ruim 200 vacatures van 30 topbedrijven uit de chemie-, farma- en kunststoffensector. Dat is het opzet van We Are Chemistry, het jobevent dat POM Antwerpen al ruim 10 jaar organiseert. Elk jaar staat de beurs met rode stip in de agenda van Bert Laurier, HR Director Benelux van Imerys.

Chemie is één van de meest bloeiende en boeiende sectoren, waar bedrijven talent uit alle studierichtingen met open armen ontvangen. Imerys, wereldleider in de productie van gespecialiseerde Graphite & Carbon oplossingen voor de industrie, kan erover meepraten. Bert Laurier: “In onze vestiging in Willebroek maken we carbon black, een zwart poeder dat onder meer gebruikt wordt voor de batterijen van smartphones en wagens. Een sterk groeiende business. We zoeken volop

**Bert Laurier,
HR Director
Benelux bij
Imerys**

nieuwe medewerkers, vooral technische profielen, zoals operatoren, technici, laboranten, ingenieurs ...”

TALENT VINDEN EN EMPLOYER BRANDING VERSTERKEN

Maar personeel vinden in tijden van arbeidsmarktcrisis is makkelijker gezegd dan gedaan. Vooral technisch geschoolde medewerkers zijn steeds moeilijker te vinden. “Wij nemen al vele jaren deel aan We Are Chemistry. Enerzijds om nieuwe medewerkers aan te trekken, anderzijds om onze employer branding te versterken. Op deze jobhappening kan ik het verhaal van ons bedrijf vertellen, onze troeven tonen en Imerys op de kaart zetten als aantrekkelijke werkgever.”

VAN SPEEDPRESENTATIE TOT JOBLOUNGE

We Are Chemistry zet in op een beproefd concept. Bert: “Eerst zijn er de speedpresentaties waarin je je bedrijf en toekomstige projecten, job- en carrièrekansen in 6 minuten

Heel wat mensen die vandaag bij ons aan de slag zijn, hebben we hier ontmoet voorstelt aan geïnteresseerde werkzoekenden. Daarna begint de effectieve jobbeurs, de

joblounge, waar we een-op-eengesprekken aanknopen met geïnteresseerde kandidaten. Een dynamische manier van kennismaken! De jobbeurs trekt interessante profielen aan en alle bedrijven hebben dezelfde stand. Of je nu een gekende wereldspeler bent, een beloftevolle start-up of nichespecialist: iedereen heeft

evenveel kans om in contact te komen met nieuw talent.”

POSITIEVE CHEMIE

“Wij kiezen heel gericht welke jobbeurzen we doen. We Are Chemistry is er altijd bij. Heel wat mensen die vandaag bij ons aan de slag zijn, hebben we hier ontmoet. Jaar na jaar zie je trouwens dezelfde bedrijven terugkeren. Het werkt dus ook voor andere ondernemingen. Bovendien is het altijd prettig netwerken op de beurs. Nog een pluspunt is dat het event om 17 uur start. Zo kunnen mensen die al een job hebben maar hun loopbaan een nieuwe wending willen geven, ook deelnemen.” In aanloop naar de beurs maakt POM een overzichtelijke website, een boekje en een app. Bert: “Bezoekers hebben zo alle info binnen handbereik en kunnen makkelijk contact leggen met de bedrijven om hun droomjob te scoren. Na de beurs krijgen we een evaluatiedocument waarop we meegeven wat er goed én minder goed liep. Met die feedback houdt POM rekening. Niets dan positieve chemie dus.” □

OF HOE POM
ANTWERPEN

de talentkloof

in de chemie-,

farma- en kunst-

stoffensector

helpt dicht

BENIEUWD NAAR MEER? VOLG ONS!

[www.linkedin.com/
company/
pomantwerpen/](https://www.linkedin.com/company/pomantwerpen/)

www.pomantwerpen.be

VRAGEN OF FEEDBACK? CONTACTEER ONS!

pom@pomantwerpen.be

+32 3 240 68 00

www.pomantwerpen.be/nl/team

